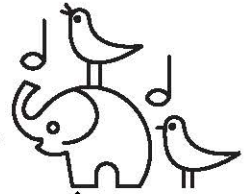


EDÍCIA  
DETSKÉHO  
ZBOROVÉHO  
SPEVU



03

Karol Ruppeldt

# Venček slovenských národných piesní I.

PRE DETSKÝ DVOJHĽASNÝ ZBOR  
(1874)

hudobné  entrum  
MUSIC CENTRE SLOVAKIA

**Preview Copy**

**PERUSAL**

Karol B. ...

Venček ... národné piesní I.  
(svojhlav ... 874)

Edícia Vladimír

Hudobné centrum v Bratislave v roku 2023 ako svoju 194. publikáciu. Redakcia: Vladimír Godár.  
Zbierka nôt: Peter Hanzel. Tlač: AEPRESS, s.r.o.

ISBN 979-0-68503-101-7 (print)

ISBN 979-0-68503-102-4 (PDF)

© Hudobné centrum, Bratislava 2023

**Preview Copy**

## 1. Prosba

Viliam Pauliny-Tóth (Viliam Podolský)  
Slovenský spoločenský spevník, č. 1, s. 1

*Zvoľna, nábožne*

**Soprán**  
**Alt**

1. Bo - že, sve-tov stvo - ri - te - li! Te - be sa klo - ní -  
Za ná - rod náš u - bie - de - ný O mi - losť pro - sí - me.

5

Svet ten šlia - pe, čo tu dá - va  
S - i - ti - te ro - ta:

9

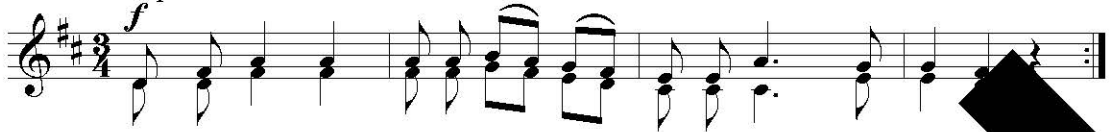
Lud - ské za - pie - ra prá - va, i prá - vo ži - vo - ta.

...ký trojjediný!  
...tisíce ľudu,  
Milosť prosiť odnímanú  
Zlosynami bludu;  
Nádej naša a viera je  
Tvoja len dobrota:  
Bože dobrý, Bože večný!  
Popraj nám života!

## 2. Hej Slováci

Samo Tomášik  
Slovenský spoločenský spevník, č. 2, s. 2

*So zápalom*



1. Hej Slo - vá - ci! e - šte na - ša slo - ven - ská reč ži - je.  
Do - kiaľ na - še ver - né srd - ce za náš ná - rod bi - je,



Ži - je, ži - je duch slo - ven - ský, bu - dieť na - ša krajina;



Hrom a pe - klo, már - ne va - ňo - uť sú vzte - ky!

2. Jazyk sa neveril, že náš hromovládny,  
Nasleduje teda v tomto na tom svete žiadny!  
Nechť sa koľko ľudí, toľko čertov v svete,  
Čierne sa nám, toho parom zmetie.

3. Nechť sa i nad nami hrozná búrka vznesie,  
Či puká, dub sa láme a zem nech sa trasie:  
My stojíme stále, pevne, ako múry hradné, –  
Čierna zem pohlti toho, kto odstúpi zradne.

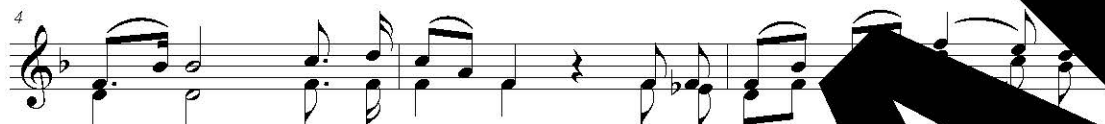
**Preview Copy**

## 3. Domov Slováka

Slovenský spoločenský spevník, č. 3, s. 2 - 3

*Volným pohybom*

1. Kde do - mov môj, kde do - mov môj?



pne Kri - vá - ňa hla - va, Kde by - strý v spo -



vstá - va, Dcé - ry kde slá - va ro - dí - ciam la - ho -



dí! A to je tá spa - lá zem, Zem slo -



ven - ská domov Zem slo - ven - ská do - mov môj!

2. Kde domov môj, kde domov môj?  
 Znáš tú krajinu, kde sa leží,  
 Pod vrchom Váh, Hronom a beží,  
 Kde sa Tarty odohráva,  
 Kde domovské básne znejú:  
 A to je tá krásna zem,  
 [Zem slovenská, domov môj!:]

3. Kde domov môj, kde domov môj?  
 Kde slovenský vetrik veje,  
 Svätopluka slávne deje,  
 Obživujú v srdci svých  
 Potomkov rodu verných.  
 A to je slávna krajina,  
 [ :Na Slovensku, domov môj!:]

4. Kde domov môj, kde domov môj?  
 Bože, veľký Hospodine!  
 Ruka tvoja svetom kynie.  
 Tebä vzyva národ môj,  
 Veľký Bože, pri ňom stoj!  
 Svetovládny Hospodine,  
 [ :Chráň Slovensko, domov môj!:]

**Preview Copy**

## Karol Ruppeldt a jeho Venček slovenských národných piesní (1874)

Liptovský rodák **Karol Ruppeldt** (22. 11. 1840 Magurka pri Nemeckej (Partizánskej) Ľupči – 18. 8. 1909 Liptovský Sv. Mikuláš) navštevoval elementárnu školu i prvú triedu strednej školy v Ľupči. Roku 1851 odišiel na gymnaziálne štúdiá do Banskej Štiavnice (štyri triedy), piatu a šiestu triedu vychodil v Levoči, siedmu a ôsmu triedu v Rožňave. Svoje učiteľské štúdiá završil absolvovaním seminára v Šoprone (1859) a na post učiteľa ľudovej školy nastúpil v Hodruši. Tu pôsobil do roku 1865. Ruppeldt pôvodne chcel ísť študovať právo do Pešti, avšak napokon odišiel do Prahy, kde sa na organovej škole venoval štúdiu hudobnej teórie a organovej hry v rokoch 1865 – 1868 (František Blažek, František Zdeněk Skuherský). Zároveň v tejto dobe vytvoril jednu z prvých slovenských hudobnoteoretických kníh, *Náuka o harmónii* (1868), ktorá ostala v rukopise. Po štúdiách sa pokúsil získať miesto na učiteľskom seminári v Pešti, ale 2. októbra 1870 nastúpil na učiteľské miesto vo vrbicko-mikulášskej škole v Liptovskom Svätom Mikuláši.

Karol Ruppeldt sa stal ťažkou osobnosťou miestneho života, bol notárom, hudobnej cirkevnej notárom Ženského spolku, hudobným pokladníkom Vdovsko-sirotnej ústavy, učiteľom, správcom škôl, ale tiež členom ľudového speváckeho spolku Tatran. Jeho prvý úspech sa uskutočnil v máji 1874, keď sa stal ako dirigent predsedať rokovaniu, ktoré sa oporou dobehlo ľudovo-národného speváckeho spolku Tatran a stal hlavným nositeľom jeho obrodných iniciatív. Iba jeden rok po vydaní prvého detského spevníka v slovenskom jazyku, *Malého spevníka* (1873), vydal Karol Ruppeldt svoj *Venček slovenských národných piesní* (Príloha 1874). Cieľom týchto Ruppeldtových ambícií bolo vytvorenie základov dosiaľ neexistujúcej slovenskej národnej hudobnej kultúry.

Ruppeldtov *Venček* vyšiel v štyroch základných vydaniach (1874, 1884, 1897 a 1927), ktoré predstavujú vstup do budovy slovenskej národnej hudobnej kultúry pre viaceré generácie 19. i 20. storočia.

Ján Kadavý (1810 – 1883), český dejateľ pôsobiaci na Slovensku, sa mnohonásobne zapísal do novodobých slovenských dejín ako editor budapeštianskeho prvého vydania ľudovej skladby *Marína* Andreja Sládkoviča (1850), tvorca prvého detského spevníka v slovenskom jazyku, *Malého spevníka*, ktorý bol prvou metodickou príručkou učiteľov na Slovensku, inšpirovanou dielami J. M. Kollára (1865) *Príruční knížka při vyučování národního zpěvu pro I. třídu vyšších škol* (1866), *Slovenský zpěvník český* (1867), *Základní harmonika* (1861), i ako prvý autor prvého slovenského počítaného *Malého spevníka* (1873) obsahujúceho 111 dvojhlasných piesní, založených na ľudových dvojhlasných piesňach slovenských autorov (Ján Kollár – 1810 – 1852, Karol Kuzmány – 1806 – 1866, August Horislav Škultéty – 1819 – 1892, August Horislav Krcmar – 1822 – 1891, Franko Vítazoslav Sasinek – 1830 – 1914, Cyril Gabriel Zaymus – 1843 – 1894, Dušan Machát – 1840 – 1906), Ruppeldtov *Venček* obsahuje 58 pôvodných alebo prebratých kompozícií v úprave pre dvojhlasný detský zbor. Ruppeldt svoje poetické predlohy čerpal najmä z týchto už jestvujúcich tlačí:

Pavol Jozef Šafárik: *Písne světské lidu slovenského v Uhřích*. I. diel, Pešť 1823; *Písne světské lidu slovenského v Uhrách*, 2. diel, Pešť 1827 (*Piesne svetské lidu slovenského v Uhorsku*. Diel prvý a druhý. Tatran: Bratislava 1988); Ján Kollár: *Národnie zpiewanky*, čili Pjsně swětské Slowákúw w Uhrách gak pospolitého lidu tak i vyššich stawúw. I., II., Budín 1834, 1835 (*Národnie spiewanky* I. diel, II. diel. Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry: Bratislava, 1953), Michal Chrástek: *Veniec národných piesní slovenských*, Banská Bystrica 1862, Michal Chrástek: *Sborník slovenských národných piesní, povestí, prísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier*, Matica slovenská, Viedeň 1870.

Hlavný poetický zdroj pre Ruppeldtov *Venček* pritom predstavovala tlač *Slovenský spoločenský spevník z národných a prstonárodných piesní*,

ktorú v roku 1871 v Banskej Bystrici vydali bratia August Horislav a Eugen Krčméryovci pomocou Kníhtlačiarско-účastinárskeho spolku v Turčianskom Svätom Martine; v tejto publikácii nájdeme zdroj k až 52 piesňam *Venčeka*. Ďalších 18 konkordancií môžeme nájsť s prvým spomínaným dielom Michala Chrásteka (*Veniec národných piesní slovenských*, Banská Bystrica 1862) a 10 konkordancií s Chrástekovým *Sborníkom* (1870). Existuje tiež niekoľko konkordancií Ruppeldtovho *Venčeka* s dobovými časopismi (*Sokol* 1862, *Slovenský pozorník*, *Lipa* 1860, *Orol tatránski*, *Domová pokladnica* 1851, *Nitra* 1848). Najstarší Ruppeldtov prameň teda tvorili obe spomínané dvojzväzkové tlače, ktorých autorstvo dnes vydavatelja pripisujú Jánovi Kollárovi (*Piesne svetské...*, *Národné spievanky*).

K rozpusteniu Matice Slovenskej ministrom vnútra Kolomanom Tiszom došlo 6. apríla 1875. Ruppeldtov *Venček* však pôsobil aj naďalej ako školská učebnica, hoci jeho existencia bývala z času na čas ohrozovaná. Po prvom pražskom vydaní z roku 1874 (náklad 500 kusov) nasledovalo v roku 1884 po rozpredaní nákladu vydanie Kníhtlačiarско-účastinárskeho spolku v Turčianskom Svätom Martine, ktoré obsahovalo 104 dvojhlasných piesní (z toho 10 nových); v roku 1897 vyšlo v Ružomberku nové vydanie Karola Ruppeldta, tretie vydanie pod názvom *Spoločenský zväzok dvojhlasných slovenských piesní* zahŕňujúci 104 piesní (20 nových, prebratých z *Matice slovenskej* a Kadavého) a napokon v Bratislave v roku 1881, ktoré posmrtno pripravil jeho syn Karol Ruppeldt (1881 – 1900). Prvé vydanie sa vrátilo k pôvodnému pomenovaniu a obsahovalo 67 piesní (predlohy z ôsmich troch vydaní (jednu dosiaľ neznáme)). Toto druhé vydanie sa tiež neskôr v Bratislave objavilo. Prvé vydanie *Venčeka* rozčlenil Ruppeldt na štyri skupiny: 1) výletná pieseň, 2) národná pieseň, 3) ľudová pieseň, 4) školská pieseň a 5) pieseň rôzneho obsahu. Piesne predchádzajúce tlači Karola Ruppeldta možno azda príhodne rozčleniť na a) piesne zhudobňujúce dobovú poéziu (ľudové piesne. Svojskú kategóriu predstavuje „národná pieseň“ (týmto pojmom sa v 19. storočí zväčša pomenúvala „ľudová pieseň“); jej prameň mohol byť tak umelý ako aj ľudový (neskôr tzv. znárodnená pieseň).

Ruppeldtov *Venček* z roku 1874 uvádza ako poetický zdroj až 52 piesní z 58 piesní tlač Augustína Horislava Krčméryho *Slovenský spoločenský spevník z národných a prstonárodných piesní* (Banská Bystrica, 1871). Už toto množstvo väzieb ukazuje, že Ruppeldtov spevník je z veľkej miery od tejto Krčméryho aktuálnej tlače, resp. vychádza z nej zhudobnený (znotovaný) variant, ktorého adresátom je školská mládež. Sám Krčméry sa v koncepcii svojej tlače zohľadnil popri jstvom v knižných publikáciách (napr. Šafárik, Kollár, Michal Chrástek) a časopiseckých zdrojoch. Ruppeldt sa snažil ohladať na širšie autorské poetické spektrum a pritom zhudobnené básne až 18 dejateľov z pošturovskej generácie a študentských a ľudových poetov. Sú to (zozbierané podľa roku narodenia): Ján Chalupka (1793 – 1871) – 1 pieseň, Ján Kollár (1793 – 1852) – 5 piesní, Karol Kollár (1806 – 1866) – 3 piesne, Samuel Kollár (1810 – 1883) – 1 pieseň, Samo Kollár (1810 – 1883) – 2 piesne, Ľudovít Štúr (1815 – 1856) – 1 pieseň; Ján Drahotín Makovický (1815 – 1884) – 1 pieseň, Jonatán Dobroslav Čipka (1815 – 1861) – 1 pieseň, August Horislav Škultéty (1815 – 1892) – 2 piesne, Andrej Sládkovič (1820 – 1877) – 1 pieseň, Janko Matúška (1821 – 1877) – 1 pieseň, Ján Kalinčiak (1822 – 1871) – 1 pieseň, Jaroslav Zorkóci (1824 – 1883) – 1 pieseň, Ján Pauliny-Tóth (1826 – 1877) – 3 piesne, Juraj Zvestoň Bulla (1827 – 1898) – 1 pieseň, Ján Botto (1829 – 1881) – 1 pieseň, Franko Víťazoslav Sasinek (1830 – 1914) – 1 pieseň. Najmladší zo spomínaných autorov (katolícky kňaz a historik Sasinek) sa dožil vypuknutia 1. svetovej vojny. Za „národné“ (teda „ľudové“) piesne možno označiť až 29 publikovaných piesní; aj ich predlohy nájdeme v už spomínaných tlačiach (Šafárik, Kollár, Chrástek).

Všetkých autorov poetických textov teda spájala línia historického vývoja slovenskej spoločnosti a kultúry v 19. storočí – od obrodeneckého prebudenia cez meruôsme roky, následné frustrácie, miléniové oslavy príchodu Cyrila a Metoda, Memorandum národa slovenského (Martin, 6. – 7. júla 1861), založenie Matice slovenskej (4. augusta 1863) i jej rozpustenie a zhabanie majetku v roku 1875; zánik Matice slovenskej nasledoval len jeden rok po vydaní Ruppeldtovho *Venčeka*.

Celkom špecifickú otázku predstavuje vzťah *Venčeka* Karola Ruppeldta k už jestvujúcim tlačiam

zborových úprav či zhudobnení slovenských básní. Ján Levoslav Bella vydal vo veku 21 - 22 rokov vo Viedni *Slovenské štvorhlasy* pre mužský zbor (1864 – 1865); Bellova tlač obsahovala v dvoch zväzkoch 25 piesní. Ruppeldt pri koncipovaní svojho diela až 14-krát siahol po tejto Bellovej nedávnej viedenskej tlači (Bella v tom čase pôsobil v Kremnici) (10-x v tlači 1874, 4-x v tlači 1884). Samozrejme, musel pri svojej verzii transformovať Bellovu textúru mužského štvorhlasu do textúry detského dvojhlasu. (Ruppeldtove č. 3, 5, 7, 8, 11, 13, 33, 38, 52, 58 zodpovedajú Bellovým zborom č. 13, 14, 11, 12, 4, 16, 23, 6, 25, 21). Jednoduchší bol vzťah Ruppeldtovho *Venčeka* a Kadavého *Malého speváka*. Ruppeldt v 1. vydaní preberá z Kadavého spevníka (č. 11, 18) dve piesne, ale do 2. vydania (1884, teda rok po smrti Jána Kadavého) už zaraďuje ďalších 8 dvojhlasov z Kadavého tlače.

Pri vydávaní *Venčeka* Karola Ruppeldta sme sa rozhodli rešpektovať celok prvého vydania z roku 1874 (*Venček I.*) a piesne, ktoré vyšli neskôr v 3. a 4. vydaní zhrnúť do samostatnej publikácie (*Venček II.*) Pri *Venčeku I.* plne rešpektujeme hudobnú stránku Ruppeldtovho záznamu, uprav 58 piesní. Pokiaľ ide o textovú stránku, musíme uvedomiť, že spisovná slovenčina sa rodila v rámci v sérii aktivít. Na rané intencie ľudoviteľnosti (*Nárečja slovenskuo alebo pravejšia v tom nárečí; Náuka reči slovenskej*) nadviazal Martin Hattala (*Grammatica linguae slovenicae,*

1850; *Mluvnica jazyka slovenského*, Pešť 1864; II. *Skladba*. Banská Bystrica 1865). Ich výdobytky prechádzali následnými polemikami a svoju skúšku ohňom zažívali v redakciách dobových periodík. Po celý čas však (najmä v evanjelickej časti slovenského obyvateľstva) existovala paralelná aktivita udržania českého jazyka v slovenských písomnostiach.

*Venček* Karola Ruppeldta bol prvýkrát vydaný nákladom autora v Prahe v roku 1874 v tlači Rohlíčka a Sieversa. Druhé vydanie autorského kópis dodaný do tlače v Prahe v roku 1884, ktoré pražského sadzача predtlačovalo, bolo v slovenčine ťažko rozlúštiteľný rekonštruovaný z textovej zložky Ruppeldtovho prvého vydania sme si ako východiskom najmä spomínanú tlač Kníhtlačiarstva národného spolku v Turčianskom Svätom Mikuláši (*Malý slovenský spevník z národných piesní*, ktorú bratia Krčmár a J. J. J. vydali v roku 1871 v Banskej Bystrici). Pražskú sadzbu sme upravovali podľa tejto tlače, ktorú som pri svojej digitalizácii vybratých textov z hľadiska už spomínaným novším tlačiarničským vydaniem diel Pavla Jozefa Štefánika, Jána Kollára, Michala Chrásteka či *Slovenských spevov* (I. – II. zväzok, OPUS 1971 – 1988, Ladislav Galcko) odlišných od prvej pražskej tlače.

Vladimír Godár

Samotný smer a podoba publikácie vyjadril Karol Ruppeldt v úvode publikácie, ktorý tu citujeme (s malými úpravami):

### **Venček slovenských národných piesní**

pre školy upravil a vydal  
KAROL RUPPELDT,

učiteľ vyššej dievčenskej školy a riaditeľ speváckeho spolku „Tatran“ v Liptovskom Svätom Mikuláši.

Zväzok prvý (dvojhlasné),

V PRAHE 1874

Vlastným nákladom. – Tlač Rohlíčka a Sieversa.

Práhi bratia Učitelia! Milá mi mládež slovenská!

To už dnes tuším nikdo nebude upierať, že nám Slovákom v našich národných školách popri cirkevnom tiež i svetský spev, a to spev *umelecký* (harmonický) pestovať treba. Iné národy ho už dávno pestujú vo svojich školách.



My Slováci sme síce „národ spevavý“, no ako v mnohom ohľade, tak i v tomto sme – vyznajme si to – zaostali. Nemáme v tomto obore okrem „štvorspevov“ od Jána Levoslava Bellu a „Malého speváka“ Jána Kadavého temer nič, ani pre školy, ani pre spevácke spolky, ktoré se – buď Bohu chvála! – už i u nás začínajú zakladať.

Nuž bratia drahí Učítelia! Ja privolávam Vám, čo k tomu najpovolanejším: *Učme národ náš tiež spevu umeleckému v školách, vychovajme si spevákov a – spevácke spolky samy*, ktorými národ náš z duševného sna zabúdať a k rezkejšiemu, čulejšiemu životu kriesiť pomáhať budeme.

Keď som lonského roku – súc vládnym škôldozorstvom k tomu vyzvaný – na „náhrady“ učiteľskom náukobehu“ tu v Sv. Mikuláši zhromaždeným pp. bratom liptovským a zvolenským učiteľom speváckeho zväzu prednášal, slúbil som, že, keď Hospodin zdravia popraje a spôsob bude, vydám tlačou slovenské ľudné piesne dvojhlasne pre naše dem. školy.

Nuž Hospodin poprial zdravia, a ja som sa pokúsil zostaviť toto dieločko, ktorým som som teraz môžem slub splniť, a to tým skôr, že sa i spôsob našiel, bo šľachetné a horlivé meštianske spolky v Sv. Mikuláške požiadali prelo ma ochotne pri vydaní dielka tohoto, za čo mu tu moju srdečnú vďaku vyjadrujem. „Sláva nášmu meštianstvu!“ privolávam. –

Bratia drahí Učítelia! Predovšetkým Vám, a potom tej milej mládeži našej, ktorú som pred týmto rokom, venujem a do rúk podávam *Venček* tento, želajúc Vám i sebe: by sme sa *každý z Vás* o sebe venček z živých kvietkov národa! Ty ale milá mládež moja! vraduj sa s týmto venčekom, a sa pilne spievať, spievaj rada a často piesne národa svojho!

Slovensky si spievaj: tak ťa dobrá  
Ešte hen v kolíske učila spievati.

Tento prvý zväzok obsahuje 58 len dvojhlasných, ale veľmi jednoduchých najznámejších tóninách vypracovaných piesní, ktoré sa veľmi ľahko spievať dajú. Všetky sú veľmi seobecne známe. Dobré sa hodí *Venček* tento ako dar pre deti na Vianoce prvý rok, na ktorých podmenu pilnosti atď. –

Keď Hospodin života i zdravia popraje, toto prvý zväzok dobre míňať bude, vydám pozdejšie troj- i štvorhlasne piesne, ktoré sa i pre školy (pre spevácke spolky každému spevákovi do ruky) budú môcť upotrebiť.

Nuž „Nazdar!“ spevákom.

V Sv. Mikuláši dňa 30. apríla 1874  
Karol Ruppeldd.

### Upozornenie.

Bratia Učítelia! Pri vynášaní spevu ráčte si nasledovné láskave povšimnúť:

1. *Učte spevať* to len možno – *čisto*! Ten, kto len stupnicu (škálu) čisto zahrať vie na husliach a pozná noty, môže to len ľahko učitiť.
2. Podľa najprvých slov na *sopranskov*, t. j. tých, ktorí majú tenký, vysoký hlas (ktorí škálu najvyššie vytiahnu), učte ich *poznať* noty, ktorí majú hlbší, hlbší hlas; učte ich *poznať* noty, a tak pozvoľna podľa nich spievať.
3. Každému dieťaťu dajte do ruky a povedzte: tie *vrchné* noty, čo majú *nožičky* (kolmé čiary) *hore*, spievajú sa *hore* a budú ich spievať soprani, tie *spodné* noty sú altové noty a spievajú ich altisti, ktorí ho *tenšie* sa prísne držať.

Takto akrátce. „Nazdar!“

Moje žiačky a žiaci veľmi veľa týchto piesní už spievajú.

